

Skagen Onsdag 17.11.2021

Tidsbilleder - til eftertanke

Der boede gamle folk i husene da jeg i sommeren 1971 flyttede ind der hvor Museumsstien krydser Søndervej. Der var Ibsen og Sander og Hulda i det gamle 1800-hus med stenene fra den tilsandede kirke. Længere inde var der Hjorts oppe bag Politistationen og den senere parkeringsplads, og Niels og Ditte med eterneller i haven. Og så var der Marquardsen der kunne lave stegeflæsk med røg i køkkenet så hele nabolaget vidste hvad der foregik.

I Lerches hus på stien var der Trolle som kørte taxa, og på husets loft stod stadig hele bogbinderværkstedet urørt fra nu hundrede år siden, med dets bogbind under arbejde også til Skagens Folkebogsamling. Salget af kolonialvarer var i 1970erne for længst ophørt i huset, men vi har stadig Lerches næsten 100 år gamle håndskrevne reklame fra januar 1922 for kvaliteten af hans varer.

Museumsstien fik først sit navn efter opførelsen af museet i 1928 og indtil da var den kun en af de mange stier der forløb fra husene og mod syd til stranden og bådene. Og husene på stien havde begge først deres numre som Gæstgiverstien 12 og Søndervej 21 indtil de begge lovformeligt blev hjemmehørende og nummereret på Museumsstien. Historikere hævder at stien dannede grænse mellem husene østpå og de ubebyggede marker ned mod Holsts gård. Her stod også kapellet i Østerby, nedrevet omkring 1710 og et af byens første råduse som det er beskrevet. Et helt bycenter sågar, også med købmandsgård og senere gæstgiveri hvor stierne mødtes i stjerneformation ligesom ved den anden købmandsgård, Holsts gård.

På den nu trekantede hjørnegrund ligger et fint 1700-tals længehus der tidligere lå helt uden plankeværker over mod Havehuset i Brøndums Have, og her boede i den tilvoksede junglehave stadig fru Jacobsen der var født i huset i 1895. Hun kunne fortælle om da hun som barn legede i de kartoffelmarker hvor husene på stien senere blev opført i 1906, og i familien huskede de stadig da preusserne med deres pighjelme kom ridende ind over markerne på vej til gæstgiveriet. Her lod officererne sig indkvartere hos Erik Brøndum der kun fem år forinden, samme år H.C. Andersen også kom forbi og Anna blev født, havde fået sin bevilling til at drive gæstgiveriet. Og hun fortalte om dengang de hentede vand i vippebrønden på grunden, og hvor stien der gik øst-vest foran huset først blev til et hjulspor til mælkevognen og så senere til den asfalterede Søndervej der i dag løber tværs over deres grund. Hvor så endnu senere OsteLarsen kom kørende med sin vogn, han som i sin store bog samlede alle de tekster og illustrationer som han fik mange kendte kunstnere til at lave til sig. Den er nu bevaret på Det kongelige Bibliotek.

Avlsbruget på det andet hjørne af Søndervej er fra tidligt i 1800-tallet og har tidligere dyrket de kartoffelmarker der strakte sig vestover ned mod Holsts gård. Når der graves i Søndervej kan man stadig støde på brandspor fra den lade der hørte til avlsbruget og som brændte i 1930erne, så vejen derefter kunne blive rettet ud ganske som de gamle kort viser. Nu boede her for et halvt århundrede siden Haller, Bent Hallers bedsteforældre som han besøgte i sine sommerferier fra Frederikshavn og som han har skrevet så meget om. Bent sad med bedstemoderen i det gamle lysthus som stadig står der smukt vedligeholdt, med dets små ruder fra et af byens nu nedrevne hoteller. Hvad hun fortalte drengen kan man læse om i hans bog 'Skagensbilleder' der levende skildrer det hårde liv blandt de lokale skawboer i kunstner tiden og som netop indledes med scenen i lysthuset og med bedstemoderen som jeg stadig husker hende. Hun døde netop da de havde fået ny dør i østgavlen og han havde skåret glasset til den lille diagonalstillede rude i døren.

Lidt længere mod vest var der så Hauerbachs families hus, landmåleren med hans pioneropmålinger af kysternes dynamik og erosionen heroppe. Lige overfor boede Poul Winther før han selv byggede bolig og værksted på Hollændervej, og Stig Dyrnesli, hvis rødstenshus efter istandsættelsen blev præmieret af Skagen Boligfond i 2015.

Der var dengang ro på i nabolaget. Når der blev sovet til middag i middagsstunden var her så stille at det ville larme hvis en knappenål faldt på gulvet! Jacobsen der passede brændstofdepotet på havnen var den eneste der havde bil her, den var parkeret i garagen på søndre side af vejen. Og så kom Trolle forbi i sin taxa af og til og fik en lille en oppe på loftet. Det var alt. Stierne var jo slet ikke skabt til biler og først i 1930erne blev de gjort delvis farbare til kørsel. I dag er der biler overalt, til hvert hus plus gæstevist. At sige der er pres på i spidsperioderne er en underdrivelse. Forhaven til huset med den tidligere junglehave, er nu med sin belægning til parkerede biler uden større mulighed for at trille bold med børnebørnene og deslige.

For brugsmønstrene af de gamle huse har jo ændret sig radikalt i det sidste halve århundrede. Nu er vi tre fastboende her, Michael Gajhede, Lis Windstrup og undertegnede. Ellers er det ferieboliger hvis ejere benytter dem lejlighedsvis i årets løb eller det er udlejningsboliger som for mange gode kroner bebos af feriegæster, ofte med høj musik fra musicboxes, og godt med fest og farver. Eller som i huset ejet af Falcks personaleforening hvor der er ugentlig udskiftning året rundt af feriegæster i en mere moden alder.

Området her et af de grønneste i hele Skagen by, med Brøndums gamle have og den grønne kile hvor de tidligere kartoffelmarker strakte sig vestpå til Holsts gård, og som indtil nu kun i begrænset omfang er blevet bebygget med arkitektoniske orangerier, pavilloner og deslige. Lyset kommer bragende ind fra vest gennem det grønne om eftermiddagen og i solnedgangen, mest lysende når det er havvejr og det hele er forstærket af refleksionen.

Ibsens hus er på det seneste blevet nedbrudt for at gøre plads til to nye huse tegnet af en kendt arkitekt i byen og finansieret af folk med hang til hurtige penge og biler. Det nu nedrevne rødstenshus var opført i 1960 og var det solideste hus i byen. Opført af en murermester under den kolde krig hvor han beskyttede sig med 40 cm armeret beton mellem kælder og stueplan og 20 cm mellem stueplan og første sal. Den tætte bebyggelse der nu er opført går her under betegnelsen liebhavergettoen og virker noget indeklemt for at sige det mildt. Men gå en tur selv og se hvad du synes.

Der er stadig store kvaliteter i kulturmiljøet her som har overlevet tidens tand, men et gradvist forfald gør sig tydeligt gældende med detaljer der forsvinder og nye bygninger der forvrider proportionerne mod de gamle huse der vånder sig under bølgen af hurtige biler, høj musik og kapitalisering af miljøet. Fanø lider herunder blandt mange andre men kommunen styrer dog selv, og Christiansø er ved at gå til i endagsturister. Jo mere attraktivt et miljø, jo flere vil være der og jo hurtigere sætter nedslidningen og forfaldet ind. Vi har en miljøforening her uden pondus og en myndighed i Frederikshavn der fattes viden om og respekt for den lokale bygningskultur i Skagen og bedst kan betegnes som en 'dispensationsforvaltning' med tanke på de mange lokalplaner uden synderlig bærekraft. Kan man andet end at krydse fingrene og håbe der stadig er noget tilbage til efterkommerne?

Pierre Evald
Museumsstien 8